

in izgubo, rasel mu je dobiček in mu se množil imetek od leta do leta, od dné do dné. Zdaj ga štejejo vsi znanci že med prve kmetiške bogatine na Dolenjskem. Ljudje ugibljejo, od kod mu se je nabralo toliko denarjev in mislijo z večine, da mu pomaga neki bankovčar. On jim se smeje in pokaže kdaj, da jih malo podraži, polno rešeto novih stotákov. Vsak razumen človek se lahko uveri, da so vsi pravi cesárski in to mu je potrdila tudi gosposka, ko ga je bil ovadil zaviden sosed in — prijatelj.

Naše gospodarstvo.

Spisal dr. Janko Srniec.

V Trdinovem spisu „Bajke in povesti o Gorjancih“ sem čital nekoliko vrstic, ki mi ne dadó mirú, da ne bi izpregovoril nekoliko o njih. Namreč v „puščavniku Florčetu“ pripoveduje njegova Vila o novomeških dijakih, kako so se zboljšali, in hvali jih tudi s temi-le besedami: „Za vino dajó, da teče kdaj na vseh štirih stranéh od mize, in plačujejo vse pošteno; nikoli ne utajé ní za krajcar vrednosti.“ *)

Taki izreki — ne dvojim, da jih je slišal g. Trdina prav iz národovih ust — odkrivajo nam do dna národovo mišljenje, našega národa dušo. Nahajam pa v navedenem izreku dvojno lastnost slovensko: jedno dobro, drugo slabo.

Dobra lastnost je odkrita v zadnjih besedah: „nikoli ne utajé ní za krajcar vrednosti“. To se pravi: Slovenec (vsaj dijak) je voljan žrtvovati za vzajemne namene svojega društva tudi zadnji krajcar. Sicer je to malokdaj potrebno, zadnjega žrtvovati, ali dobro je, da nahajamo v narodovi duši zavest o celokupnosti, čije potrebščine morajo važne biti za posameznika, kateri je tedaj treba žrtvovati, lastno osebo omejiti, pridružiti se večjemu organizmu.

Zato pa je dosti slabejša druga lastnost, ki se odkriva v navedenem izreku, in ti lastnosti se pravi potrata. Ako „vino kdaj teče na vseh štirih stranéh od mize“, tega vendar ne moremo hvaliti, in žal, godi se tako ali precěj jednako pri nas dostikrat. Ne le ob veselih prilikah, kakor pri botrinjah ali na ženitovanji in novi maši — temveč tudi pri gospodarskih opravkih (kolína, sejm, trgatev) ali celo ob žalostnem dogodku (sedmína) pojé in popije se toliko, da je groza.

*) Glej „Ljublj. Zvon“, 1886, na 74. strani.

I pri tem si išče še slave naše neomikano ljudstvo, in se hvali s tem, koliko več je ta hiša pojedla in popila mimo druge, ali koliko več je denarjev potratil Petrovič mimo Jankoviča.

Kakovi pa so nasledki? S kratkimi besedami: Premalo kapitala imamo! Kapital se namreč ne more drugače roditi, nego po varčnosti; človek mora prihraniti nekoliko svojih dohodkov, da jih rabi za pridelovanje večjih dohodkov. Tistim prihranjenim dohodkom pravimo „kapital“, naj se potem kaže v podobi zidanih hiš, ali umetnega stroja, ali živinske čede, ali polne kleti, ali državnega dolžnega pisma. Res je, da se pridelani kapital dobiva tudi po drugem načinu, n. pr. če podeduješ po bogatem strijci, ali če kupec srečno kupuje in prodaja itd. A tisti kapital je bil že pridelan po drugih ljudeh; prvi začetek tudi tistega kapitala pa ni bil drug, in ni mogel biti drug, nego varčno gospodarstvo.

Tukaj smo pa pri izviru marsikatero národne bede. Naši starši namreč niso bili dosti boljši, kakor mi sami. Ker še niso znali toli čitati, tedaj tudi še niso imeli toli prilike do. dušnega užitka, kakor mi, zato so se tembolj držali telesnega užitka. Potrata je bila pri nas, kakor sploh po Avstriji, še dosti večja, zlasti do leta 1848., od katere dóbe se prav za prav začenja politično življenje v naši državi. Takrat je očital Schiller vsem Avstrijancem :

„Immer ist's Sonntag, es dreht immer am Herd sich der Spiess.“

Naši starši nam tedaj niso zapustili toliko kapitala, kolikor so ga zapustili varčnejši narodje sedanjemu rôdu, zlasti Nemci in Lahi.

S tem večjim kapitalom pa so nas spravili v odvisnost naši bogatejši sosedje; primerov za ta izrek bi bilo toliko, kolikor listja na drevesi. Le oziraj se po mestih in trgih, zlasti na Štajerskem, Koroškem, in ob laški meji; vsaka hiša, katero ima Nemec ali Lah po takem mestu, jasna je priča, da je bil prednik Nemec boljši gospodar mimo soseda Slovence; koliko najdeš vinógradov, po katerih je sedaj Slovenec víničar, lastnik pa inorodec.

In vendar ne smemo obupati, in pametnih razlogov imamo, da ni treba obupati. Ni še prekasno, da začnemo varčno gospodariti tudi mi, da si prihranimo tudi mi kapital. Pri tem delu nas bode podpirala še druga lastnost kapitala, in ta je, da kapital neče rad ostati večno v jedni roki, pri taisti rodovini. Preresničen je pregovor: starši nabirajo, sinovi tratijo, vnuki stradajo. Namreč sinovi bogatih staršev se radi zanašajo na premoženje očetov, tudi živijo nekoliko časa ob dohodkih očetovega premoženja. Navadno pa se niso učili delati in sami kaj zaslužiti, in tako zapravljajo še to, kar so jim zapustili očetje. Po

vsakem mestu se lahko prepričamo, da je le malo hiš ostalo v lasti taiste rodovine po več zarodih. K temu prihaja še nezdravo življenje, če se kaka rodovina peča izključljivo le s kakim obrtom, tiči vedno v mestu, ali je zapušča samó ob nedeljah, da se ob gorkem vremeni sprehaja nekoliko, ali vozi po deželi. Človek je sin matere zemlje, grške boginje Gaie, ki daje moči svojim sinom v borbi proti polubogovom. Te matere ne sme zapustiti človeški rod, ne sme se ločiti od nje, temveč pri nji mora živeti, na prostem mora bivati vsaj kolikor in kadar je mogoče. Obdelovati mora zemljo tudi, in potiti se, vsaj na vrtu, ali če drva cepi. Kdor je po svojem stanu po dnevi privezan na mesto, naj si priskrbi na vsak način neko pribežališče zunaj, neko priliko k težkemu telesnemu delu, in privadi naj mu tudi deco svojo, ako hoče zapustiti zdrav zarod, sicer bi se tudi nam godilo pri varčnosti tako, kakor se navadno godí dosihmal.

Ali kamo sem zabredel od vina, ki se je cedilo na „vseh štirih stranéh mize“? — Hotel nisem drugega reči, nego da je nam Slovencem (in menda tudi dragim sosedom Hrvatom) treba najprej večje varčnosti. Vendar ne obžalujem, da sem zabredel v daljne razprave, ker sem imel priliko dokazati, da varčnost ni skopost, nego da se mora frositi denar za narod in za zdravje — toliko menj pa za vince, ki teče od „vseh štirih stranih mize“. Dober gospodar bode poleg vseh troškov še zmerom hranil tudi delež svojih dohodkov, ne le za hude čase, temveč tudi za kapital, ki mu množi dohodke, in v prid zarodu svojemu.

Slovenski svetec in učitelj.

Zgodovinski roman.

Spisal Josip Jurčič.

XIV.

Na ptujskem polji.

Na Dravi srédi rodovitnega polja stoji staro slovensko mesto Ptuj. Menda je jedno najstarejših naših mest. Tacit ga imenuje že šestdeset let po Kristu. In tudi staro slovensko ime, kakor je čitamo v prastarih listinah, ne dá se namreč iz nobenega drugega jezika razložiti, nego iz slovenščine. Da je Nemci ugibaje pri-